

Ingrīda Kleinhofa

Arābu personvārdu atveide latviešu valodā

Aktuālo ģeopolitisko procesu un globalizācijas dēļ Latvijas informatīvajā telpā ienāk arvien vairāk ziņu, kas saistītas ar arābu valstīm un to iedzīvotājiem. Ekonomiskie un kultūras sakari ar arābu zemēm, vētrinie politiskie notikumi un ekonomiskā situācija Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionā, pieaugošā islāma ietekme pasaulē, bēgļu un migrantu plūsmas un diemžēl arī starptautiskais terorisms ir daži svarīgākie iemesli, kādēļ arābi nokļūst plašsaziņas līdzekļu uzmanības centrā. Ar arābu zemēm, iedzīvotājiem un kultūru saistīti raksti parādās vai ik dienas, par šīm tēmām tiek publicētas grāmatas, demonstrētas filmas. Bieži vien lasām ziņas par delegācijām vai viesiem no arābu pasaules; rodas arī iespējas pašiem aizbraukt uz arābu zemēm, lai mācītos, strādātu vai vienkārši ceļotu.

Visu minēto un citu iemeslu dēļ rodas nepieciešamība tulkot no arābu valodas vai veidot latviešu valodā dažādus dokumentus, kuros ir arābu personvārdi. Pat ikdienas dzīvē pieaug iespēja saskarties ar cilvēku, kam ir arābu vārds. Žurnālistiem, rakstniekiem, tulkotājiem, kā arī dažādu iestāžu un uzņēmumu darbiniekiem un pat privātpersonām var rasties nepieciešamība pareizi uzrakstīt kādu arābu personvārdu, taču tas nav tik viegli izdarāms, jo starp arābu un latviešu valodu ir lielas atšķirības.

Parasti arābu personvārdi ienāk latviešu valodā caur kādu starpniekvalodu (gk. angļu), rakstība oriģinālvalodā nav pieejama vai arī personvārda atveidotājs arābu valodu neprot. Latviskais atveidojums tiek veikts caur starpniekvalodu, bieži vien saglabājot tās rakstības īpatnības un nekoncevenci vārda atveidē, dažos gadījumos arī sagrozot vārda skanējumu oriģinālvalodā. Piemēram, angļu valodā nekoncevienti tiek atveidoti arābu valodas garie patskaņi, tādēļ arābu īpašvārds *Rāšids* (راشد – *rāšid*) angļu valodā bieži vien tiek atveidots kā *Rashid*, kas sakrīt ar cita arābu īpašvārda *Rašids* (رشيد – *rašid*) – alternatīvo atveides variantu *Rashid*¹. Ja oriģinālrakstība nav pieejama, tad nav iespējams noteikt, kurš arābu personvārds domāts, un pareizi to atveidot latviešu valodā. Palaikam, it īpaši šādos gadījumos, latviešu tekstā tiek ievietots arābu personvārds tā angļu vai franču rakstībā, nevis latviskais atveidojums.

Šajā rakstā apskatīti arābu personvārdu latviskās atveides pamatprincipi un problēmjautājumi, kā arī norādīts dažu biežāk lietoto arābu personvārdu latviskais atveidojums.

¹ Minētajam personvārdam eksistē arī precīzāks atveides variants *Rasheed*, taču tiek lietoti abi varianti.

Arābu valoda (اللغة العربية – *al-luġatu l-‘arabijja*) pieder pie afroaziātu valodu saimes (iepriekš bijusi zināma arī kā semītu-hamītu valodu saime) semītu grupas valodām. Rakstiskā un formālā saziņā tiek lietota mūsdienu literārā arābu valoda (*Modern Standard Arabic, MSA*), kura faktiski ir mazliet vienkāršota klasiskā arābu valoda. Šo valodas paveidu apgūst skolā un lieto lietīšķajā saziņā, izglītībā, zinātnē un kultūrā, plašsaziņas līdzekļos, taču ikdienā arābi runā savai valstij raksturīgos sarunvalodas variantos un/vai dialektos, kuros vērojamas atšķirības no literārās valodas fonētikas, gramatikas un bieži vien pat vārdu krājuma. Savukārt klasisko arābu valodu, kura nav mainījies jau vairāk nekā tūkstoš gadu un kuru uzskata par valodas standartu, mūsdienās lieto galvenokārt tikai kā islāma sakrālo valodu, kurā uzrakstīts Korāns un notiek lūgšanas.

Arābu valodu (ieskaitot tās daudzos dialektus) uzskata par piekto visplašāk izplatīto pasaulē, jo to kā dzimto runā vairāk nekā 300 miljoni cilvēku plašā teritorijā, kas iekļauj visus Tuvos Austrumus un Ziemeļāfriku, kā arī vairākas valstis Centrālāfrikā un Austrumāfrikā. Kopumā, ņemot vērā arī tos, kuri arābu valodu apguvuši kā otro valodu vai svešvalodu, arābu valodas pratēju skaits sasniedz gandrīz 450 miljonus, un to skaits arvien pieaug. Lielākajā daļā Tuvo Austrumu valstu, tai skaitā Persijas līča valstīs (Apvienotajos Arābu Emirātos, Saūda Arābijā, Omānā, Bahreinā, Kuveitā), Ēģiptē, kā arī Libānā, Jordānijā, Sirijā, Palestīnas teritorijās un Jemenā arābu valoda ir vienīgā oficiālā (valsts) valoda, kuru lieto absolūtais vairākums iedzīvotāju. Irākā līdztekus arābu valodai par valsts valodu ir pieņemta arī kurdu valoda. Savukārt Ziemeļāfrikā arābu valoda ir vienīgā valsts valoda Lībijā, Mauritanijā un Tunisijā, bet Alžīrijā un Marokā otrā valsts valoda ir berberu. Āfrikas valstīs bieži vien ir divas vai pat trīs oficiālās valodas: piemēram, līdztekus arābu valodai Somālijā otrā valoda ir somāliešu, Sudānā – angļu, Čadā un Džibutijā – franču, bet Komorās – franču un komoriešu. Arābu minoritātes dzīvo arī Izraēlā, Tanzānijā un Turcijā, kā arī Rietumeiropā, it īpaši Francijā un Vācijā. Arābu valodu cienu un ceņšas iemācīties visi pasaules musulmaņi, un gandrīz visi musulmaņu personvārdi ir cēlušies no arābu valodas.

Arābu valodas skaņu atveide un transliterācijas varianti

Arābu valodas rakstībā izmanto arābu alfabētu, kurā ir 28 burti, kas apzīmē līdzskaņus. Katram līdzskanī atbilst viens burts, taču trīs no šiem burtiem tiek lietoti, lai apzīmētu gan līdzskaņus, gan garos patskaņus. Arābu rakstībā 21 burtam ir četras grafiskās formas – vārda sākumā, vidū, beigās un rakstot burtu atsevišķi, sešiem burtiem ir tikai divas formas, bet vienam burtam – sešas (sk. 1. tabulu). Papildburtu *hamza* parasti raksta kopā ar burtiem, kas apzīmē garos patskaņus, kā arī atsevišķi. Rakstos nelieto lielos

sākumburtus. Arābu valodā raksta un lasa virzienā no labās puses uz kreiso. Parasti rakstos atveido tikai līdzskaņus un garos patskaņus. Īsos patskaņus, garos līdzskaņus (jeb dubultos, ko apzīmē fonētiskajā transkripcijā ar diviem vienādiem līdzskaņiem blakus) un vārdu galotnes attēlo ar dažādām diakritiskajām zīmēm, ko raksta virs vai zem burtiem un tikai tad, ja nepieciešams precīzi attēlot vārda izrunu. Latviešu valodā, ja nepieciešama precīza arābu valodas skaņu atveide, kā, piemēram, zinātniskos rakstos un pētījumos, lietojama zinātniskā transliterācija, dēvēta arī par zinātnisko transkripciju, kurā lietoti tikai latīņu alfabēta burti ar dažādām diakritiskajām zīmēm un divi speciāli simboli, arī aizvietoti ar kreisajām vai labajām vienpēdīnām – arābu rakstu zīmju *hamza* (‘ vai ’) un *‘ain* (‘ vai ’) atveidei (labās vienpēdīņas vietā bieži lieto arī apostrofu) –, tāpēc tā, domājams, būtu saprotama arī plašākam lasītāju lokam. Arābu valodas skaņu pieraksts ar arābu alfabēta, starptautiskā fonētiskā alfabēta (SFA; angl. – IPA), Latvijā pieņemtās zinātniskās transliterācijas, kā arī dažādiem uz angļu, franču un krievu valodas bāzes izveidotās transliterācijas variantiem norādīts 1. tabulā. Arābu valodas zinātniskajā transliterācijā, tāpat kā fonētiskajā transkripcijā lielos sākumburtus nelieto. Tos nelieto arī arābu rakstībā, proti, lielo sākumburtu tajā nav un gan īpašvārdos, gan teikuma sākumā pirmais burts ir „mazais burts”.

Transliterācija un atveide ²		Burta nosaukums	Zinātniskā transliterācija latviski	Vienkāršotā transliterācija latviski ³	Fonētiskā transkripcija: SFA	Grafiskās formas			
angļu / franču	krievu					Vārda beigās	Vārda vidū	Vārda sākumā	Atsevišķi
ā (aa)		<i>alif</i>	ā	ā	/a:/	ا			ا
‘	‘	<i>hamza</i>	‘vai’	‘ ⁴	/ʔ/	Tiek rakstīts daudzveidīgi ⁵			ء
b	б	<i>bā’</i>	b	b	/b/	ب	ب	ب	ب
t	т	<i>tā’</i>	t	t	/t/	ت	ت	ت	ت
th	ç(c)	<i>tā’</i>	ṭ	s	/θ/	ث	ث	ث	ث
j (dj, g)	дж	<i>džim</i>	ž vai dž	dž	[dʒ] vai [ʒ]	ج	ج	ج	ج

² Skaņas atveides varianti, kuri nesakrīt ar tās transliterāciju, norādīti iekavās.

³ Jāņa Sikstuļa un Marijas Šumanes piedāvātais variants precizēts sadarbībā ar Latviešu valodas aģentūru 2017. gadā.

⁴ Vārda sākumā nav atveidojams.

⁵ Atsevišķi, virs burtiem, kuri apzīmē garos patskaņus, vai zem *alif* burta.

Transliterācija un atveide		Burta nosaukums	Zinātniskā transliterācija latviski	Vienkāršotā transliterācija latviski	Fonētiskā transkripcija: SFA	Grafiskās formas			
angļu / franču	krievu					Vārda beigās	Vārda vidū	Vārda sākumā	Atsevišķi
h (H, h)	x (x)	ħā'	ħ	h	/ħ/	ح	ح	ح	ح
kh	ḫ (x)	hā'	ḥ	h	/x/	خ	خ	خ	خ
d	д	dāl	d	d	/d/	د		د	
dh (d, z)	ḏ (z)	zāl	z	z	/ð/	ذ		ذ	
r	p	rā'	r	r	/r/	ر		ر	
z	з	zain	z	z	/z/	ز		ز	
s	c	sīn	s	s	/s/	س	س	س	س
sh (franču: tikai ch)	ш	šin	š	š	/ʃ/	ش	ش	ش	ش
ş (S, s)	ç (c)	şād	ş	s	/sʃ/	ص	ص	ص	ص
ḏ (D, d, dh)	ḏ (ḏ)	ḏād	ḏ	d	/dʃ/	ض	ض	ض	ض
ṭ (T, t)	ṭ (ṭ)	ṭā'	ṭ	t	/tʃ/	ط	ط	ط	ط
ẓ (Z, z, dh);	ẓ (z)	ẓā'	ẓ	z	/ðʃ/	ظ	ظ	ظ	ظ
'	'	'ain	'vai'	'	/ʕ/	ع	ع	ع	ع
gh (franču: arī rh)	ḡ (r)	ḡain	ḡ	g	/ɣ/	غ	غ	غ	غ
f	φ	fā'	f	f	/f/	ف	ف	ف	ف
q (k)	κ	qāf	q	k	/q/	ق	ق	ق	ق
k	κ	kāf	k	k	/k/	ك	ك	ك	ك
l	л	lām	l	l	/l/	ل	ل	ل	ل
m	м	mīm	m	m	/m/	م	م	م	م
n	н	nūn	n	n	/n/	ن	ن	ن	ن
h	х	hā'	h	h	/h/	ه	ه	ه	ه
w, ū (uu) (franču: w, v, ou)	В, у	wāw	w vai ū	v, ū	/w/ vai /u:/	و		و	
y, ī (ii)	й	jā'	j vai ī	j, ī	/j/ vai /i:/	ي	ي	ي	ي

Transliterācija un atveide		Burta nosaukums	Zinātniskā transliterācija latviski	Vienkāršotā transliterācija latviski	Fonētiskā transkripcija: SFA	Grafiskās formas			
angļu / franču	krievu					Vārda beigās	Vārda vidū	Vārda sākumā	Atsevišķi
Īsie patskaņi									
a, e	а, э	<i>fathā</i>	a	a	/a/	Arābu rakstībā parasti netiek rakstīti. Pilnā pierakstā parādās kā diakritiskās zīmes: a un u virs attiecīgā burta, bet i – zem tā.	([˘])		
u	у	<i>ḡamma</i>	u	u	/u/		([˚])		
i, e	и	<i>kasra</i>	i	i	/i/		(_˘)		

1. tabula. Arābu valodas skaņu pieraksts, transliterācija un atveides varianti

Arābu personvārdi oriģinālrakstībā tiek fiksēti precīzi saskaņā ar arābu literārās valodas fonētikas un gramatikas likumiem, un alternatīvi varianti neveidojas. Visās arābu zemēs arābu personvārdi tiek atveidoti arī angļu vai franču rakstībā, tai skaitā dokumentos, plašsaziņas līdzekļos u. tml., taču šī atveide ir nekonekventa dažādu iemeslu dēļ, kā rezultātā rodas vairāki alternatīvi personvārdu rakstības varianti, un šis atšķirības bieži vien tiek pārnestas arī uz latviski atveidotajiem īpašvārdiem. Šie daudzie varianti rodas tādēļ, ka, pirmkārt, daudzām arābu valodas skaņām nav tiešu atbilstmju indoeiropiešu valodās; otrkārt, latīņalfabētiskā transliterācija tiek veidota ne tikai no literārās arābu valodas varianta, bet arī no izplatītajiem dialektālajiem variantiem; treškārt, angļu un franču valodā iespējams atveidot vienādas skaņas dažādos veidos; ceturtkārt, arābu zemēs ir izplatīti dažādi arābu personvārdu transliterācijas varianti, kurus lieto vienlaicīgi un uzskata par ekvivalentiem. Praksē novēroti gadījumi, kad viena un tā pati persona raksta savu vārdu ar latīņu alfabēta burtiem dažādos veidos tajā pašā dienā un neuzskata, ka veikusi būtiskas izmaiņas vārda rakstībā. Vēl viens iemesls, kādēļ rodas alternatīvie arābu personvārdu atveides varianti, ir tas, ka arābu valodā īsos patskaņus un līdzskaņu dubultojuma zīmes parasti neraksta, kā arī nenorāda, vai noteiktajā artikulā *al* izrunājama *l* skaņa, un vārds tiek atveidots palaikam uz vārda rakstības, palaikam uz vārda izrunas pamata. Arī tas, ka arābu valodas skaņas nesakrīt ar angļu vai franču valodas skaņām un ekvivalenti tiek atrasti saskaņā ar subjektīvo uztveri, ietekmē transliterāciju: piemēram, arābu īsais patskaņš *fathā* tiek uztverts kā *a* vai *e* skaņa, bet divi

arābu līdzskaņi, kurus eiropietis parasti neatšķir un bieži vien pat nesadzird – ع (latv. zin. transl. ') un ε (latv. zin. transl. ') – tiek atveidoti nekonekventi – ar apostrofu, vienpēdīnām – vai vispār tiek ignorēti. Dokumentos, kuri nāk no arābu valstīm, parādās arī berberu vai kurdu izcelsmes personvārdi, kas nākuši caur arābu valodu kā starpniekvalodu, un arī to rakstība starpniekvalodās nav konsekventa minēto iemeslu dēļ. Pašlaik arābu zemēs ir izplatīti divi arābu personvārdu atveides varianti: anglofonais un frankofonais, kuri nedaudz atšķiras. Franču valodas ietekme uz personvārdu izvēli un rakstību visbiežāk vērojama Ziemeļāfrikā un Libānā, kur šai valodai ir vēsturiski izveidojusies svarīga loma.

Ilustratīvs piemērs: vārds *Muhammads* arābu rakstībā vienmēr parādās konsekventi kā محمد (ar visām diakritiskajām zīmēm – مُحَمَّدٌ, latv. zin. transl. *muḥammad*), taču angļu un franču valodā atrodami tādi atveidojuma varianti kā *Muhammad*, *Mohammad*, *Muhammed*, *Mohammed*, *Muhamed*, *Mohamed*, sociālās saziņas vietnēs pat *Mhammad* vai *Mhmd*, kas atspoguļo vārda rakstību bez patskaņiem; eksistē arī tā saīsinājumi *Moh'd* vai *MD*. Līdzīgā kārtā vārds *Šīrina*, arābu rakstībā شیرين (latv. zin. transl. *šīrin*), anglofonajā transliterācijā parādās kā *Sherine* vai *Shireen*, bet frankofonajā – kā *Cherine*.

Arābu personvārdus latviski vēlams atveidot, par pamatu lietojot to rakstību un izrunu arābu literārajā valodā, transliterējot vārdu no tā pilnās rakstības (ar visām diakritiskajām zīmēm) saskaņā ar 1. tabulas sadaļā „Vienkāršotā transliterācija” norādīto arābu un latviešu valodas skaņu atbilstību un ievērojot zemāk apkopotos norādījumus par arābu valodas skaņu un personvārdu komponentu atveidi. Ja personvārda oriģinālrakstība arābu valodā nav dota, tad latviskā varianta izveidei lietojama 1. tabulas sadaļa „Atveide angļu / franču valodā”, kā arī 2. tabula. Pieļaujams latviski atveidot arābu personvārdus, lietojot to rakstību starpniekvalodā, ja arābu rakstība nav dota, kā arī lietot tradicionālus, izplatītus, jau ierastus pazīstamu personību vārdu latviskos atveidojumus, kuri veidoti uz starpniekvalodu rakstības pamata, piemēram, *Hosams Abu Meri*.

Jāņem vērā, ka bieži vien rodas grūtības, cenšoties atpazīt angļu, franču vai latviešu valodā atveidotā arābu īpašvārda oriģinālformu, ja vien tas nav precīzi pierakstīts zinātniskajā transliterācijā vai SFA transkripcijā. Piemēram, tādās starpniekvalodās kā angļu un franču (arī krievu) lielākoties netiek izšķirti garie un īsie patskaņi: angļu valodā vārdi *Sālims* (سالم – *sālim*) un *Salims* (سليم – *salīm*) abi bieži vien tiek atveidoti vienādi, kā *Salem* vai *Selim*, kaut gan eksistē precīzāki varianti *Saalim* un *Saleem*. Šādā gadījumā, ja vārda arābu rakstība nav noskaidrojama, latviski vārdu vajadzētu atveidot atbilstīgi tā rakstībai starpniekvalodā – kā *Salems* vai *Selims*, bet, ja starpniekvalodā ir norādīts garais patskanis ar burta dubultojumu, tad tas latviski atveidojams

ar garumzīmi: *Saalim* atveidojams kā *Sālīms*, bet *Saleem* – kā *Salīms* (nevis **Salēms*⁶, jo jāatveido izruna, nevis rakstība). Grūtības varētu rasties arī tādēļ, ka vairākiem arābu līdzskaņiem nav ekvivalenta angļu, franču un latviešu valodā, un tie tiek atveidoti aptuveni, piemeklējot līdzīgāko skaņu: piemēram, trīs dažādi arābu valodas līdzskaņi latviešu valodā tiek atveidoti ar *h*: ه (latv. zin. transl. *h*), ح (latv. zin. transl. *h*) un خ (latv. zin. transl. *h*). Visu minēto iemeslu dēļ, lai novērstu jucekli, dokumentos, ja iespējams, ieteicams norādīt ne tikai arābu izcelsmes vārdu latvisko atveidojumu, bet arī to rakstību gan arābu burtiem, gan angļu vai franču rakstībā (iekavās, slīprakstā), kā norādīts arābu zemēs izsniegtajos personas dokumentos. Ja nav iespējas norādīt arābu oriģinālrakstību, kā, piemēram, pasē, tad būtu jānorāda vismaz personvārda rakstība angļu vai franču valodā, kas sakrīt ar tā rakstību personas dokumentos, kuri izdoti citās valstīs.

Arābu personvārdu sastāvdaļas un to atveidojums latviešu valodā

Arābu personvārdi bieži vien ir gari un sarežģīti. Tie sniedz informāciju ne tikai par personas vārdu un uzvārdu, bet arī par radurakstiem – tēva, vectēva un pat vecvectēva vārdu. Viens no izplatītākajiem variantiem ir tā saucamais trīsdalīgais vārds: vārds, tēvvārds, uzvārds, piemēram, *Hasans Muhammads Zabads*, kurš sniedz informāciju, ka personas vārds ir *Hasans*, tēva vārds ir *Muhammads*, bet uzvārds ir *Zabads*. Ļoti retos gadījumos sastopami dubulti vārdi, piemēram, *Muhammads Bākirs*, tādēļ neskaidrību gadījumā vēlams precizēt informāciju, pēc iespējas pajautājot personai pašai. Ēģiptē izplatītais četrdaļīgais vārds sastāv no vārda, tēvvārda, vectēva vārda un (visbiežāk) vecvectēva vārda, piemēram: *Hasans Ahmads Muhammads Hasans* norāda, ka cilvēku sauc par *Muhammadu*, viņa tēvu – par *Ahmadu*, vectēvu – par *Muhammadu*, bet vecvectēvu – par *Hasanu*. Vecvectēva vārda vietā var tikt norādīts viņa pievārds, iesauka, pseidonīms, epitets vai goda tituls, kā arī attieksmes vārds, kas vēsta par ģimenes izcelsmi, reliģisko piederību vai dzīvesvietu. Ieteicams dokumentos pirmo komponentu reģistrēt kā vārdu, bet pēdējo – kā uzvārdu, otro un trešo vārdu reģistrējot kā tēvvārdu un vectēva vārdu, ja nepieciešams. Persijas liča valstīs ir izplatīts variants, kurā šādi raduraksti satur vārdus *ibn* vai *bin* ('dēls'), kā arī *bint* ('meita'). Piemēram, vārds *Faisals bin Saads bin Abdurrahmans Āl Saūds* norāda, ka personas vārds ir *Faisals*, viņa tēvu sauc *Saads*, vectēvu sauc *Abdurrahmans* un ka viņš pieder pie Saūdu dinastijas. Līdzīgā kārtā Apvienoto Arābu Emirātu dibinātāja vārds, atveidots angļu valodā kā *Zayed bin Sultan Al*

⁶ Ar zvaigznīti (*) atzīmēti nepareizie vai nevēlamie latviskā atveidojuma varianti.

Nahyan, latviskojams no arābu oriģinālrakstības kā *Zāids bin Sultāns Āl Nahaijāns*, kur pēdējais komponents norāda uz dinastijas nosaukumu. No šī piemēra acīmredzams, ka starpniekvalodās arābu personvārdos bieži vien zūd starpība starp noteikto artikulu *al* – *al* un vārdu *āl* – ‘*āl* – ‘dzimta’, ‘dinastija’, ‘klans’ uzvārdā, tādēļ jāpārbauda šo vārdu komponentu izcelsme, it īpaši, ja runa ir par karalisko dinastiju pārstāvjiem (sk. apakšnodaļas „Noteiktā artikula *al* atveide latviešu valodā” un „Vairākkomponentu arābu personvārdu latviskais atveidojums”).

Arābu personvārdu gramatiskā dzimte un locīšana

Latviešu valodā atveidotie arābu personvārdi lokāmi pēc atbilstošās latviešu valodas deklinācijas paradigmas, izņemot tos vārdus, kuri beidzas ar galotnēm *-i, -ī, -o, -u, -ū* un ir uzskatāmi par nelokāmiem. Latviskā atveidojumā arābu vīriešu personvārdi pieder pie 1. deklinācijas ar nominatīva galotni *-s*: *Muhammads, Ahmads, Hasans*, izņemot tos personvārdus, kam oriģinālā ir galotne *ā* (parasti izrunā kā *a*), un tie pieder pie 4. deklinācijas ar nominatīva galotni *-a* un datīva galotni *-am*: *Usāma*, datīvs: *Usāmam*. Pie 4. deklinācijas pieder arī tie arābu vīriešu personvārdi, kuri arābu valodā beidzas ar garo patskani *-ā*, jo latviskā atveidojumā tas tiek saīsināts: *Mustafa*, datīvs: *Mustafam*. Arābu sieviešu personvārdi latviskā atveidojumā pieder pie 4. deklinācijas: *Fātima, Azīza, Samīra, Saīda*, datīvs: *Fātimai, Azīzai, Samīrai, Saīdai*. Ja sieviešu personvārds oriģinālā beidzas ar garo patskani *-ā*, tas saīsināms un vārds lokāms kā 4. deklinācijas sieviešu dzimtes lietvārds: *Nada, Huda, Dīma*, datīvs: *Nadai, Hudai, Dīmai*. Vīriešu un sieviešu personvārdi, kas beidzas ar *-i, -ī, -u, -ū*, ir nelokāmi, garais patskanis vārda beigās tiek saglabāts: *Alī, Sāmī, Jusrī, Lūlū*. Ja arābu personvārds, kas ienācis caur starpniekvalodu, beidzas ar *-i* vai *-u*, oriģinālformā tas, visdrīzāk, ir garais patskanis. Vārda galotne *-o* veidojas, ja no atveidojuma starpniekvalodā tiek pārnesta šī vārda izruna dialektā, nevis literārajā valodā, un šādi vārdi arī ir nelokāmi: *Abdo, Hādžo*. Ja personvārds arābu valodā tiek lietots gan kā vīriešu, gan kā sieviešu vārds, tad tā gramatiskā dzimte saskaņojama ar personas dzimumu: piemēram, arābu val. نور, latv. zin. translit. *nūr*, latviskā atveidojumā: *Nūrs* (vir.), *Nūra* (siev.), datīvā: *Nūram, Nūrai*.

Trīsdaiļīgā un četrdaļīgā vārda atveidē gramatisko galotni atbilstoši attiecīgās personas dzimumam pievieno gan vārdam, gan tēva vārdam, gan vectēva vārdam, uzvārdam utt., un visas personvārda sastāvdaļas tiek locītas atbilstīgi to piederībai latviešu valodas deklinācijām, izņemot nelokāmos vārdus: piemēram: *Ahmads Kāsims Zabads*, datīvs: *Ahmadam Kāsīmam Zabadam*; *Fātima Kāsima Zabada*, datīvs: *Fātimai Kāsīmai Zabadai*; *Alī Hasans Hādžo*, datīvs: *Alī Hasanam Hādžo*.

Ja vārds, tēva vārds, vectēva vārds vai uzvārds sastāv no vairākiem atsevišķi rakstāmiem komponentiem, tad tiek locīts tikai pēdējais komponents: *Abū Bakrs*, datīvs: *Abū Bakram*; *Umm Kulsūma*, datīvs: *Umm Kulsūmai*.

Garo jeb dubultoto arābu līdzskaņu atveide latviešu valodā

Arābu valodā sastopami garie jeb dubultotie līdzskaņi, piemēram, *-bb-*, *-ll-*, *-rr-*. Visos gadījumos latviskajā variantā līdzskaņa dubultojums saglabājams, ja tas atrodams vārda oriģinālformā, jo arābu valodā līdzskaņa dubultojums, atvasinot vārdu ar iekšējo fleksiju, ir ekvivalents vārda atvasināšanai ar priedēkļa pievienošanu indoeiropiešu valodās, un, to nesaglabājot, tiek būtiski mainīta vārda nozīme un skanējums. Savukārt, ja dubultojums oriģinālformā nav sastopams, bet radies starpniekvalodas ietekmē, tad tas latviešu valodā nav atveidojams: piemēram, vārds *حُسَام* [ḥusām], angļu vai franču valodā tiek atveidots nekonsekventi, kā *Hossam*, *Hussam*, *Hosam* vai *Husam*. Latviskotajā variantā tas pareizi rakstāms kā *Husāms*, jo dubultojums radies starpniekvalodās un oriģinālformā – arābu – nav atrodams. Izņēmums ir jau iegājies variants: *Hosams Abu Meri*.

Noteiktā artikula *al* atveide latviešu valodā

Noteiktais artikuls *al* tiek izrunāts dažādi atkarībā no tam sekojošā vārda pirmā burta: pirms *t*, *ṭ*, *d*, *z*, *r*, *z*, *s*, *š*, *ṣ*, *ḍ*, *ṭ*, *z*, *l* un *m* artikula *-l-* skaņa tiek asimilēta: tā netiek izrunāta, bet vārda pirmais burts tiek dubultots. Latviešu valodā noteikto artikulu *al* transliterē saskaņā ar tā izrunu. Angļu transliterācijā tas bieži tiek rakstīts nekonsekventi kā *al* vai *el*, savruprakstībā vai koprakstībā, ar lielo burtu vai ar mazo burtu, ar defisi vai bez tās, neatkarīgi no izrunas – acīmredzot atkarībā no tā, kā konkrētā persona ir atveidojusi savu vārdu angļu vai franču valodā. Piemēram: *Hanan al-Shaykh*, *Miral al-Tahawy*, bet: *Mohammed El-Sheikh*, *Mohammed El Sheikh*, *Alokla*, *Al Husein*, *Al Karami*. Latviski atveidojot arābu personvārdus, noteiktais artikuls atveidojams savruprakstījumā, ar mazo burtu, bez defises, ievērojot *-l-* skaņas asimilācijas noteikumus, bet tam sekojošais vārds vai uzvārds – ar lielo burtu, pievienojot galotni atbilstīgi tā gramatiskajai dzimtei: *aš Šeiha* (siev.), *aš Šeihs* (vīr.), *at Tahāvī* (nelok., siev. vai vīr.), *al Huseins* (vīr.), *al Huseina* (siev.), *al Okla* (vīr., datīvā: *al Oklam*; siev. datīvā: *al Oklai*), *al Karāmī* (nelok., siev. vai vīr.). Noteiktais artikuls atveidojams koprakstījumā tikai tad, ja tas ir idāfas jeb ģenitīva konstrukcijas sastāvā (sk. nākamo nodaļu).

Vairākkomponentu arābu personvārdu latviskais atveidojums

Originālformā visus arābu personvārdu komponentus raksta šķirti, lielos un mazos burtus neizšķir. Ieteikumi, kā rakstīt latviešu valodā, norādīti tālāk.

1. Savruprakstījumā, ar mazo burtu: *ibn* (ابن – *ibn*) ‘dēls’, *bin* (بن – *bin*) ‘dēls’ (*ibn* variants), *bint* (بنت – *bint*), ja šie komponenti ir garāka arābu personvārda sastāvā un norāda uz tēva, vectēva vai vecvectēva vārdu, t. i., ir patronīma sastāvdaļa.
2. Savruprakstījumā, ar lielo burtu:
  - a. *Abū* (أبو – ‘*abū*): ‘tēvs’;
  - b. *Ait* (أيت – ‘*ait*; angl. vai fr. *Ait*): berberu val. norāda piederību dzimtai, ciltij;
  - c. *Āl* (آل – ‘*āl*): ‘dinastija’;
  - d. *Lalla* (للا vai لالة – *lalla*): berberu val. ‘mana kundze’;
  - e. *Mint* (منت – *mint*): Ziemeļāfrikā izplatīts, berberu valodas ietekmē izveidojies *bint* variants;
  - f. *Sīdī* (سيدي – Ziemeļāfrikā izrunāts kā *sīdī*, literārajā valodā *saijidī*): ‘mans kungs’, Ziemeļāfrikā arī ‘svētais’;
  - g. *Uld* (angl. vai fr. *Ould*): Ziemeļāfrikā izplatīts *ibn* ekvivalents, veidots no arābu vārda *walad* (ولد) ‘bērns’ vai ‘zēns’;
  - h. *Umm* (أم – ‘*umm*): ‘māte’.

Piemēri: *Abū Bakrs*, *Umm Kulsūma*, *Āl Nahaijāns*.

Komponenti *Ibn*, *Bin*, *Bint*, *Mint*, *Uld* tiek lietoti šķirti, ja tie kļuvuši par uzvārda, iesaukas, pievārda vai pseidonīma nešķiramu sastāvdaļu: *Bin Lādīns*, *Ibn Sīna*, *Ibn Haldūns*.

3. Koprakstījumā, ar lielo burtu: saliktus vārdus, tēvvārdus vai uzvārdus, kuri sastāv no diviem komponentiem, veidojot idāfas jeb ģenitīva konstrukciju, kuru saskaņā ar arābu pareizrūnas noteikumiem izrunā kā vienu veselu. Šādos vārdos pirmais komponents nekad nesākas ar *al*, bet otrais komponents oriģinālā ir noteiktajā formā, t. i., sākas ar noteikto artikulu *al*. Angļu vai franču valodā šādi divkomponentu vārdi tiek atveidoti ļoti nekonsekventi: daļēji vai pilnīgā koprakstījumā vai savruprakstījumā, ar defisi vai bez tās, ar lielo burtu vai bez tā otrā komponenta vai artikula sākumā, asimilējot vai neasimilējot artikula *-l-* skaņu: piemēram, vārds *Abdulazīzs* tiek

atveidots: *Abdelaziz, Abdelazeez, Abdulaziz, Abdulazeez, Abd El Aziz, Abd El Azeez, Abd el Aziz, Abd el Azeez, Abd Al Aziz, Abd Al Azeez, Abd al Aziz, Abd al Azeez, Abdel Azeez, Abdul Azeez, Abdel Aziz, Abdel Azeez, Abed el Aziz, Abed el Azeez, Abed El Aziz, Abed El Azeez. Abed al Aziz, Abed al Azeez, Abed Al Aziz, Abed Al Azeez*, kā arī ar defisi pēc noteiktā artikula, piemēram, *Abd el-Aziz* u. c. Katram līdzīgas uzbūves vārdam veidojas visi šie atveides varianti, kuri tiek uzskatīti par ekvivalentiem un vienādi pareiziem, un tie tiek lietoti vienlaicīgi, proti, vienu un to pašu vārdu angļu vai franču valodā iespējams rakstīt jebkurā no augstākminētajiem veidiem, piemēram, *Abdel Nasser, Abd Alrahman, Abed el-Rahman, Abd Elrahman, Abd Al-Rahman, Abd al-Karim, Abd El Karim, Abdel-Karim*. Šādi vārdi pareizi atveidojami latviešu valodā koppraktijumā, noteiktā artikula izrunu atveidojot atbilstīgi arābu literārās valodas fonētikas likumiem kā *-ul-* (nevis *al*, kā rakstībā, vai *-el-*, kā dialektālajos variantos) un asimilējot artikula *-l-* skaņu, ja nepieciešams (sk. nodaļu „Noteiktā artikula *al* atveide latviešu valodā”): *Abdurrahmāns, Abdunnāsirs, Abdulkarims*, arī: *Seifulislāms*. Visbiežāk šajos vārdos ir komponents *‘abd – Abdulazīzs, Abdullāhs* u. tml.; *-dīns: Seifuddīns, Salāhuddīns, Alāuddīns* („1001 nakts pasaku” varonis saucams par Aladinu, jo šis variants jau iegājies); *-rahmāns: Seifurrahmāns, Habiburrahmāns* u. tml. Vārda *Abdullāhs* variants *Abdalla* ir izveidots no dialekta izrunas, *Abdulla –* no dialekta izrunas ar nekorektu transliterāciju caur starpniekvalodu, tādēļ oficiālā saziņā vai dokumentos tos lietot nebūtu ieteicams.

Arābu valodas personvārdu atveide latviešu valodā no oriģinālvalodas vai starpniekvalodas

Atveidojot arābu personvārdus latviešu valodā, jāņem vērā vārda nozīme un labskanīgums latviešu valodā, kā arī atbilstība vispārpaazīstamiem, pasaulē izplatītiem vārdiem. Ja rodas neglīta, neiederīga nozīme vai skaņu savienojums, tad jāizvēlas alternatīvs variants. Piemēram: Libānas prezidenta vārds un uzvārds angļu valodā ir *Michel Aoun*, arābu valodā *ميشال عون* [*mīšāl ‘aun*], latviskajam atveidojumam pēc skaņu atveides noteikumiem būtu jābūt **Mišāls *Auns*. Taču, ņemot vērā, ka prezidenta vārds ir franču izcelsmes – kam jau iegājies atveidojums *Mišels* – un tiek savukārt transkribēts arābu valodā, mainot tā skanējumu, uz ko norāda tā rakstība angļu un franču valodā, un to, ka vārds „auns” latviešu valodā apzīmē mājlopu un šajā sakarā rodas nevēlamas konotācijas, šis personvārds korekti atveidojams kā *Mišels Aouns*.

Ja jāveido personvārda latviskais variants, piemēram, dokumentu noformēšanai, un personas dokumentos nav atrodama šī personvārda rakstība arābu valodā, un persona nav to sniegusi, kā arī nav iespējas konsultēties ar ekspertu, kurš prot arābu valodu un pārzina šo vārdu atveides principus, bet ir pieejama šī personvārda atveide starpniekvalodā, tad iespējams atveidot personvārdu latviski, pieskaņojot rakstību angļu vai franču variantam. Šāda pieeja pieļaujama arī tad, ja pareizais, uz arābu rakstības pamata veiktais atveidojums būtiski atšķiras no vārda rakstības angļu vai franču valodā un varētu radīt problēmas: piemēram, vienas ģimenes locekļiem izveidojas atšķirīga uzvārda rakstība, un dažās situācijās viņiem būtu papildus jāpierāda, ka viņi pieder vienai ģimenei.

Arābu personvārdu atveidojums angļu vai franču valodā, tai skaitā dokumentos, bieži vien norāda uz šo personvārdu faktisko izrunu personas dzimtajā dialektā: piemēram, izplatītais vārds *Džamāls* Ēģiptes dialektā tiek izrunāts kā *Gamāls*, bet personas vārds *Ahmads Džalabi* Irākas dialektā tiek izrunāts kā *Ahmeds Čelebi*. Tādēļ šis atšķirības ir pieļaujams pārņest uz personvārda latvisko atveidojumu, it īpaši, ja vārds tādā rakstībā jau iegājis un runa ir par pazīstamu personību: piemēram, pazīstamā marokāņu rakstnieka vārds: angļu un franču val. *Tahar Ben Jelloun* latviskojams kā *Tāhars Ben Džellūns*, nevis *Bin Džellūns*, kā pienāktos saskaņā ar vārda rakstību un izrunu arābu literārajā valodā. Vēl viens piemērs ir Ēģiptes otrā prezidenta vārds, kas, saskaņā ar atveides noteikumiem, būtu jāraksta kā *Džamāls Abdunnāsirs*, taču jau iegājis un atpazīstams kā *Gamāls Abdels Nāsirs*.

Arābu valodas patskaņu un līdzskaņu atveidojums ar latviešu valodas skaņām

Arābu valodā ir trīs garie patskaņi – *ā*, *ū* un *ī*, trīs īsie patskaņi – *a*, *u* un *i*, kā arī divi divskaņi – *au* un *ai*, kuri arābu rakstībā tiek konsekventi apzīmēti ar tiem pašiem burtiem, taču to izruna mazliet mainās atkarībā no blakus esošajiem līdzskaņiem, it īpaši dialektālajos variantos. Latviešu valodā patskaņi *u*, *ū*, *i*, *ī* konsekventi atveidojami ar atbilstīgajiem latviešu valodas īsajiem un garajiem patskaņiem, taču, ja personvārda angļu vai franču rakstībā lietots burts *o*, kas bieži vien norāda, ka atveidota vārda izruna dialektā, to var atstāt arī latviskajā atveidojumā: *Hāžo*, *Okla*. Divskanis *au* atveidojams kā *au*: *Haula*. Patskaņi *a*, *ā* konsekventi atveidojami ar atbilstīgajiem latviešu valodas patskaņiem, izņemot gadījumus, kad nostiprinājusies vārda rakstība ar *e*, *ē*, piemēram: *Meka*, *Medīna*. Savukārt divskaņa *ai* (*aj*) izruna un tādējādi arī atveide atkarīga no vārda līdzskaņiem: ja arābu vārdā ir kāds no uzsvērtajiem

līdzskaņiem *ḍ, ṣ, ṭ, z, q* vai ja patskanis *a* seko līdzskaņiem *r, v, 'ain, h,* vai aiz tā seko *v,* vai ja divskanis atrodas vārda sākumā, latviskajā atveidē lietojams divskanis *ai*: *Kaiṣ* (قيس – *qais*), *Taiba* (طيبة – *taiba*). Visos citos gadījumos lietojams latviešu divskanis *ei*: *Meisa* (ميساء – *maisā*, izrunā *meisā*), *Meisūna* (ميسون – *maisūn*, izrunā *meisūn*), *Beirūta* (بيروت – *bairūt*, izrunā *beirūt*), *Leiss* (ليث – *lait*, izrunā *leit*).

Arābu līdzskaņiem *b, d, ḍ, f, k, l, m, n, r, s, š, t, z* atrodami gandrīz precīzi analogi latviešu valodā, tādēļ tie būtu konsekventi jāatveido ar atbilstīgajiem latviešu valodas burtiem: *Fāriss* (فارس – *fāris*), *Džamīls* (جميل – *žamīl*), *Abdurazzāks* (عبد الرزاق – *abdu-r-razzāq*), *Salmāns* (سلمان – *salmān*), *Šīrīna* (شيرين – *šīrīn*), *Kātja* (كاتيا – *kātja*).

Līdzskanis *ž, ḍ* arābu literārajā valodā tiek izrunāts kā *ḍž*, tādēļ ir ieteicams šis atveidojums (izņemot retos gadījumus, kad tiek lietota vārda izruna Levantes dialektā, piemēram, *Hāžo*, vai Ēģiptes dialektā, kad to izrunā kā *g*, piemēram, *Gamāls*).

Arābu līdzskaņi, kuriem nav tieša ekvivalenta latviešu valodā, atveidojami aptuveni, lietojot tiem līdzīgākās latviešu valodas skaņas un ņemot vērā arābu valodas skaņu atveidošanas tradīcijas latviešu valodā.

1. Uzsvērtie līdzskaņi *ḍ, ṣ, ṭ, z, q* atveidojami ar *d, s, t, z* un *k*: *Dāifs* (ضايف – *ḍā'if*), *Subhī* (صبحي – *ṣubḥī*), *Tāriks* (طارق – *tāriq*), *Zalīls* (ظليل – *zālīl*).
2. Skaņu *z*, kuru izrunā līdzīgi angļu skaņai [ð], kā vārdos *the, that, those*, saskaņā ar Latvijas arābistikas tradīciju atveido ar *z*: *Zahaba* (ذهب – *zahab*).
3. Skaņu *ṭ*, kuru izrunā līdzīgi angļu skaņai [θ], kā vārdos *thank, think*, saskaņā ar Latvijas arābistikas tradīciju atveido ar *s*: *Leiss* (ليث – *lait*, izrunā *leit*), *Sābits* (ثابت – *tābit*).
4. Līdzskaņus *h, ḥ* un *ḥ* atveido ar latviešu *h*: *Huda* (هدى – *huda*), *Haula* (خولة – *ḥaula*), *Hālibs* (خالد – *ḥālid*), *Hasans* (حسن – *ḥasan*).
5. Līdzskani *g* atveido ar latviešu *g*: *Gāda* (غادة – *gāda*), *Gālibs* (غالب – *gālib*).
6. Līdzskanis *j* atveidojams ar latviešu *j*, izņemot gadījumus, kad tas ir divskaņa *ai/aj* sastāvā un atveidojams ar *i*: *Jasmīna* (ياسمين – *jasmīn*), *Meisūna* (ميسون – *maisūn*, izrunā *meisūn*), *Aimans* (أيمن – *'aiman*).
7. Līdzskanis *w* atveidojams ar latviešu *v*: *Valīds* (وليد – *walīd*), izņemot gadījumus, kad tas ir divskaņa *au* sastāvā: *Aulāss* (اولاس – *'awlās*). Līdzskanim *hamza* līdzīgu skaņu latviešu valodas pratēji parasti izrunā vārda sākumā pirms patskaņa, taču to nesadzird, vai starp diviem patskaņiem (piemēram, *kooperācija, neatlaidīgi*). Latviski to

neatveido. Ja līdzskanis *hamza* atradies vārda vidū, veidojas divu patskaņu kombinācijas: *Raīss* (رئيس – *ra'īs*), *Kāims* (قائم – *qā'im*).

8. Vissarežģītāk latviešu valodā atveidot līdzskani '*ain*, kuram nav līdzīgu skaņu latviešu valodā. To neatveido vārda sākumā, ja tam seko īsa patskanis: *Alī* (علي – *alī*), *Umars* (عمر – *umar*), *Abbāss* (عباس – *abbās*), un atveido ar dubultotu īso patskani, ja tam seko garais patskanis (kuru neatveido): *lisa* (عيسى – *īsā*). Vārda vidū šo līdzskani neatveido, ja tas atrodas zilbes sākumā un iepriekšējā zilbe beidzas ar patskani. Tad veidojas divu patskaņu kombinācijas: *Ismāils* (إسماعيل – *ismā'il*). Ja līdzskanis '*ain* slēdz zilbi aiz īsa patskaņa, tad šo patskani dubulto: *Maatūks* (معطوق – *ma'aṭūq*).

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Abbass, Abas, Abbas	Abbāss
Abdelaziz, Abdelazeez, Abdulaziz, Abdulazeez, Abd El Aziz, Abd El Azeez, Abd el Aziz, Abd el Azeez, Abd Al Aziz, Abd Al Azeez, Abd al Aziz, Abd al Azeez, Abdel Azeez, Abdul Azeez, Abdel Aziz, Abdel Azeez, Abed el Aziz, Abed el Azeez, Abed El Aziz, Abed El Azeez. Abed al Aziz, Abed al Azeez, Abed Al Aziz, Abed Al Azeez, <i>kā arī ar defisi pēc noteiktā artikula, piemēram, Abd el-Aziz u. c.</i>	Abdulazīzs
Abdelhamid, Abdel Hamid, Abd El Hamid, Abd El Hameed u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Abdulhamīds
Abdo	Abdo (<i>uzvārds, dialektālais variants</i>)
Abdulghaffar, Abdul Ghaffar, Abd El Ghaffar u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Abdulgaffārs
Abdulkadir, Abdulqader, Abd el Qadir, Abd ul-Kadir, Abd Elkadir u. c. (sk. Abdelaziz variantus); dialektāls variants Abd Ulgader, Abdul Gader (Ziemeļāfrikā)	Abdulkādīrs; <i>dialektāls variants Abdulgādērs (Ziemeļāfrikā)</i>
Abdulnaser, Abd el Naser, Abd ul-Naser, Abd Elnaser u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Abdunnāsīrs (<i>izņemot Ēģiptes otrā prezidenta vārdu Gamāls Abdels Nāsīrs</i>)
Abdullah, Abdullah, Abdalla, Abdulla, Abd Allah (sk. Abdelaziz variantus)	Abdullāhs (<i>dialektālais variants Abdalla</i>)
Abdurrahman, Abdulrahman, Abd El Rahman, Abd Alrahman u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Abdurrahmāns
Abdurrida, Abdulrida, Abdelrida, Abd Elruda, Abd el-Rida u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Abdurrida (<i>vīr.</i>)
Adel, Adil	Ādīls
Adib, Adeen	Adībs

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Adil, Adel	Ādils
Adnan, Adnaan	Adnāns
Aisha, Aysha, Aycha	Āiša (<i>siev.</i>), <i>iegājies variants</i> Aiša
Ahmad, Ahmed	Ahmads; <i>dialektālais variants</i> Ahmeds (<i>nav ieteicams</i>)
Akkass	Akkāss
Ali, Aly	Alī
Amir, Ameer	Amīrs
Amira, Ameera	Amīra
Ammar	Ammārs
Atta	Atta
Awad, Awwad, Auwad	Auvads
Aya, Ayah	Āja (<i>siev.</i>)
Ayssal, Aysal, Aisal	Aisala (<i>siev.</i>)
Aziz, Azeez	Azīzs
Badreddine, Badredine, Badredin, Badreddin, Badr al-Din, Badr El Din, Badr Eldin, Badr Eddine u. c. (<i>sk. Abdelaziz variantus</i>)	Badruddīns
Bassam, Basam	Bassāms
Bassim, Basim, Bassem, Basem	Bāsims
Bilal, Belal, Bilaal	Bilāls
Bin Dawood, Bin Dawud, BinDawood, Bindawood	Bin Davūds, Bin Davūda (<i>uzvārds</i>)
Butrus, Boutrus, Boutros, Botros	Butruss; <i>dialektālais variants</i> Botross (<i>Libānā</i>)
Dawood, Dawud, Dawood	Davūds
Elie, Eli	Eli vai Elijs (<i>vīr.</i>)
Eman, Iman	Imāns (<i>vīr.</i>), Imāna (<i>siev.</i>)
Ezeddin, Ezzeddin, Ezeldin, Ezedin, Ezzedin, Ezzeddeen, Ezzeddine, Izzeldeen, Ez Eldin u. c. (<i>sk. Abdelaziz variantus</i>)	Ezzeddīns; arī uzvārds: Ezzeddīns (<i>vīr.</i>), Ezzeddīna (<i>siev.</i>)
Fadi	Fādī (<i>vīr., nelok.</i>)
Fadl, Fadel	Fadls
Fahad	Fahads
Faris, Fares, Fariss, Faress	Fārīss
Farouk, Farouq, Farook, Farooq, Faruk, Faruq	Farūks (<i>pareizāk būtu Fārūks, taču šis variants jau iegājies</i>)
Fatima, Fatema, Fatma	Fātīma (<i>siev.</i>)
Gharib, Ghareeb	Garībs (<i>vīr.</i>), Garība (<i>siev.</i>) (<i>uzvārds</i>)
Habbouchi, Habboushi, Habbushi, Habbuchi	Habbūši (<i>uzvārds, nelokāms</i>)

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Habib, Habeeb	Habībs
Habiba, Habeeba	Habība
Hafiz, Hafeez	Hāfīzs
Hamad	Hamads vai Hammāds (<i>Tiek vienādi transliterēts starpniekvalodās, kurās netiek norādītas garumzīmes; ieteicams skatīt oriģinālrakstību. Ja tas nav iespējams, lietojams bez garumzīmes.</i>)
Hammad	Hammāds
Hamid, Hameed	Hamīds
Hamud, Hamood	Hamūds
Hanan	Hanāna (<i>siev.</i>)
Hassan, Hasan	<i>Izplatītākais variants Hasans; starpniekvalodas rakstībā sakrīt ar retāku variantu Hassāns (no arābu حَسَّان – ḥassān), tādēļ, ja starpniekvalodā dubultots līdzskanis (Hassan) un arābu rakstība nav dota, tad atveidojams kā Hassans, lai novērstu pārpratumus.</i>
Hatem, Hatim	Hātims
Hatim, Hatem	Hātims
Hawrami, Hourami	Haurāmi (<i>uzvārds, nelokāms</i>)
Hossamedin, Hussameddin, Hossameldin, Hosam el Din, Hosam Al Din u. c. (<i>sk. Abdelaziz variantus</i>)	Husāmuddīns; <i>dialektāls variants</i> Husāmeddīns
Husein, Husain, Husayn, Hussein, Hussain, Hussayn	Huseins
Hussam, Hossam, Hosam, Husam	Husāms (<i>iegājies variants</i> Hosams Abu Meri)
Ibrahim, Ebrahim, Ibraheem, Ebraheem	Ibrāhīms (<i>pareizāk būtu Ibrāhīms, taču šis variants jau iegājies</i>)
Iqbal, Eqbal, Iqbal, Iqbal	Ikbāls (<i>vir.</i>), Ikbāla (<i>siev.</i>)
Ismael, Ishmael, Ismail, Ismaeel	Ismāils: <i>pareizāk būtu Ismāils, taču šis variants jau iegājies (bībeliskais vārds – Ismaēls)</i>
Ismat, Esmat	Ismats
Issa, Eissa, Isa, Īsā, Īsā	<i>Ieteicams būtu lisa, taču iegājies variants Īsa (vir.), (bībeliskais vārds – Jēzus). Līdzskaņa dubultojuums, kas radies starpniekvalodā, saglabāts, lai neveidotos nevēlamas nozīmes (īsa, nevis gara virve).</i>
Issam, Essam, Isam, Esam	Issāms

VĀRDI UN TO ATVEIDE

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Jaafar, Jafar, Jaffar, Jafer, Gafar	Džāfars; <i>dialektāls variants – Gāfars (Ēģiptē)</i>
Jabbar	Džabbārs
Jabbour, Jabbur	Džabbūrs (<i>vir.</i>), Džabbūra (<i>siev.</i>) (<i>gk. uzvārds, ja Libānas–Sīrijas izcelsmes, tad pieļaujams dialektālais variants Žabbūrs</i>)
Jamal, Gamal	Džamāls; <i>dialektāls variants – Gamāls (Ēģiptē)</i>
Jamil, Jameel, Jemil	Džamīls
Jody	Džodī (<i>vir.</i>)
Kamal, Kemal	Kamāls
Kamel, Kamil	Kāmīls
Karim, Kareem	Karīms
Karima, Kareema	Karīma
Kazimi, Kazemi, Qazemi, Qazimi, <i>retāk</i> Kazmi	Kāzimī (<i>uzvārds, nelokāms</i>); Kāzmi (<i>dialektāls variants</i>)
Khalil, Khaleel, Halil, Haleel	Halīls
Khalid, Khaled, Halid, Haled	Hālīds
Khateeb, Hateeb	Hatībs
Khatib, Khateb, Hatib, Hateb	<i>Izplatītākais variants Hatībs; starpniekvalodas rakstībā sakrīt ar retāku variantu Hātībs. Ja nav pieejama arābu rakstība, tad atveidojams no starpniekvalodas bez garumzīmēm kā Hatībs.</i>
Maatouq, Maatouk	Maatūks (<i>vir.</i>), Maatūka (<i>siev.</i>) (<i>uzvārds</i>)
Mahdi, Muhdi, Mahdee, Mehdi	Mahdī; <i>dialektāls variants Mehdi</i>
Mahmoud, Mahmud, Mahmood	Mahmūds
Maysoun, Meissoun, Maissun	Meisūna (<i>siev.</i>)
Majed, Majid	Mādžīds; <i>starpniekvalodas rakstībā bez garumzīmēm sakrīt ar vārdu Madžīds. Ja nav pieejama arābu rakstība, tad atveidojams no starpniekvalodas bez garumzīmēm kā Madžīds.</i>
Majeed	Madžīds
Majdi, Majdy, Magdi, Magdy, Megdi, Mejdy	Madždī; <i>dialektāls variants Magdī (Ēģiptē)</i>
Mhanna	Mhanna (<i>uzvārds, nelokāms</i>)
Mohsen, Muhsin, Mohcine	Muhsīns
Muazzam, Moazzam, Muazam, Moazam	Muazzams (<i>uzvārds</i>)
Mubarak, Moubarak	Mubāraks

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Muhammad, Mohammad, Muhammed, Mohammed, Muhamed, Mohamed; <i>retāk lietoti saīsinājumi: Moh'd, MD</i>	Muhammads (<i>dialektālais un tradicionālais atveides variants Muhammeds</i>)
Muqaddas, Mukaddas, Mukadas	Mukaddass
Musa, Moussa, Mussa, Mūsā	Mūsa (<i>vir.</i>) (<i>bībeliskais vārds – Mozus</i>)
Mustafa, Mostafa, Mostapha, Moustafa, Moustapha, Mustapha	Mustafa (<i>vir.</i>)
Muzaffar, Mouzaffar, Muzafar, Mouzafar	Muzaffars
Nadeem, Nadim	Nadīms
Naser, Nasser, Nasir, Nassir	Nāsirs
Nassim, Nasim, Nasem, Nassem, Nacim, Nesim, Nessim, Nassim	Nasīms (<i>vir.</i>), Nasīma (<i>siev.</i>)
Nassrullah, Nasralla, Nassrallah	Nasrullāhs (<i>vir.</i>), Nasrullāha (<i>siev.</i>), (<i>uzvārds</i>); <i>variants Nasralla ir dialektāls, nav ieteicams</i>
Nedal, Nidal, Nedaal, Nidaal	Nidāls
Nimeiri, Nimeiry, Nimayri	Nimeirī (<i>uzvārds, nelokāms</i>)
Nour, Noor, Nur	Nūrs (<i>vir.</i>), Nūra (<i>siev.</i>)
Omar, Umar	Umars (<i>iegājies un pieļaujams arī variants Omars</i>)
Osama, Usama, Oussama	Osāma, Usāma (<i>vir.</i>) (<i>pareizāks variants Usāma, taču Osāma iegājies</i>)
Qaim, Kaim, Qaym, Kaym, Qaem, Kaem	Kāims
Qaiyym, Qaiyoum, Qaium, Kaiyym	Kaijūms
Raad	Raads
Rabie, Rabee	Rabīe
Rached, Rashed, Rachid, Rashid	<i>Sakarā ar to, ka starpniekvalodā garie patskaņi nav atveidoti, vārdu iespējams lasīt kā Rāšids vai Rašīds. Ja nav pieejama vārda rakstība arābu valodā, tad tas atveidojams no rakstības starpniekvalodā kā Rašīds.</i>
Racheed, Rasheed	Rašīds
Rafik, Rafiq, Rafeek, Rafeeq	Rafīks
Rawan, Rawaan	Ravāns (<i>vir.</i>), Ravāna (<i>siev.</i>)
Rayaan, Rayan, Raiaan, Raian	Raijāns (<i>vir.</i>), Raijāna (<i>siev.</i>)
Razzaq, Razzak, Razak	Razzāks (<i>vir.</i>), Razzāka (<i>siev.</i>) (<i>gk. uzvārds</i>)
Reda, Redha, Rida, Ridha	Reda
Rifaat, Refaat	Rifaats
Rizk, Rizq	Rizks (<i>vir.</i>), Rizka (<i>siev.</i>) (<i>uzvārds</i>)
Saalem, Saalim	Sālīms
Saad	Saads

VĀRDI UN TO ATVEIDE

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Saifuddin, Sayfuddin, Sayf ed Dine, Sayf Ed Dine, Sayf El Din, Saif el Din, Saif el Deen, Sayf El Deen, Sayf al-Din, Sayf el-Din u. c. (sk. Abdelaziz <i>variantus</i>)	Seifuddīns
Saifulislam, Sayfulislam, Sayf el Islam, Sayf El Islam u. c. (sk. Abdelaziz <i>variantus</i>)	Seifulislāms
Saifuzzaman, Sayfuzzaman, Sayf el Zaman, Sayf El Zaman u. c. (sk. Abdelaziz <i>variantus</i>)	Seifuzzamāns
Sa'ud, Saoud, Saood, Saud	Saūds
Saddam, Sadam	Saddāms
Saeed, Said	Saids
Saif, Sayf	Seifs
Saleem	Salims
Saleh, Salih, Saaleh, Saalih	Sālihs
Salem, Salim	<i>Sakarā ar to, ka starpniekvalodā garie patskaņi nav atveidoti, vārdu iespējams lasīt kā Sālims vai Salims. Ja nav pieejama vārda rakstība arābu valodā, tad tas atveidojams no rakstības starpniekvalodā kā Salims.</i>
Sameer	Samīrs
Sameera, Samira	Samīra
Samir, Samer	<i>Sakarā ar to, ka starpniekvalodā garie patskaņi nav atveidoti, vārdu iespējams lasīt kā Samīrs vai Sāmīrs. Ja nav pieejama vārda rakstība arābu valodā, tad tas atveidojams no rakstības starpniekvalodā kā Samirs.</i>
Sayed, Seyed, Saied, Seied	Seijids
Shahid	Šāhids (<i>vir.</i>), Šāhida (<i>siev.</i>)
Shahd	Šahda
Shahed, Shahad	<i>Iespējams atveidot kā Šāhids (vir.), Šāhida (siev.) vai pat Šahda (siev.). Ja nav pieejama rakstība arābu valodā, ieteicams atveidot atkarībā no personas dzimuma kā Šaheds vai Šaheda.</i>
Shaheed, Shahid, Chahid	Šāhids
Shamseddin, Shamseddine, Chamseddine, Shams ed Dine, Shams El Dine, Shems Eldin, Shems El Dine u. c. (sk. Abdelaziz <i>variantus</i>)	Šamsuddīns; <i>kā uzvārds Šamsuddīns (vir.), Šamsuddīna (siev.)</i>
Sharif, Shareef, Cherif	Šarīfs
Sharifa, Shareefa, Cherifa	Šarīfa

Vārda vai uzvārda izplatītākie varianti starpniekvalodās: angļu un/vai franču	Vārda vai uzvārda atveide latviešu valodā
Sharifi, Sherifi, Cherifi	Šarīfi (uzvārds, nelokāms)
Shebbi, Chebbi	Šabbī (uzvārds, nelokāms)
Shereen, Shireen, Shireen, Cherine	Šīrina (siev.)
Sheikh, Shaykh	Šeihs (vīr.), Šeiha (siev.)
Siddique, Siddiq, Siddeek, Siddeeq	Siddīks
Syed, Sayed, Sayid, Seyed, Siyed	Seijids
Sobhy, Subhi, Soubhi, Soubhy	Subhī (uzvārds vai vīr. vārds, nelokāms)
Suleiman, Sulayman, Suleyman, Soliman	Suleimāns, iegājies arī kā Suleimans
Sultan	Sultāns
Tabassum, Tabassem	Tabassums (vīr.), Tabassuma (siev.) (gk. uzvārds)
Taj	Tādžs (uzvārds), dialektāls variants Tāžs (Libānā, Sirijā)
Taleb, Talib	Tālibs (vīr.), Tāliba (siev.) (uzvārds)
Uthman, Othman, Usman, Osman	Usmāns (izņemot Osmaņu dinastija, kas jau iegājies)
Waad	Vaada (siev.), Vaads (vīr.)
Wajdi, Wajdy	Vadždī
Waseem	Vasīms
Wasim, Wasem, Wassem, Wassim	<i>Sakarā ar to, ka starpniekvalodā garie patskaņi nav atveidoti, vārdu iespējams lasīt kā Vasīms vai Vāsims. Ja nav pieejama vārda rakstība arābu valodā, tad tas atveidojams no rakstības starpniekvalodā: Vasīms, Vasems.</i>
Wesam, Wessam, Wisam, Wissam	Visāms
Yassin, Yassine, Yacine	Jasīns
Younis, Yunis, Younes, Younis	Jūniss
Yousef, Yossef, Youcef, Yousif, Yusef, Youssef, Youssif, Youssef, Yusif	Jūsīfs (vārda Jūsufs dialektālais variants)
Yusuf, Yusof, Yussuf, Yussof, Yousuf, Youssouf, Youssouf	Jūsufs
Youssri, Yusri, Yousri, Yosri Jussri, Jusri	Jusrī (vīr.)
Zayn al-Abidin, Zine El Abidine, Zeyn al Abidine, Zein al Abidine u. c. (sk. Abdelaziz variantus)	Zeinulābidīns
Zeid, Zayd, Zaid	Zeids
Ziad, Ziyad	Zijāds
Zeinab, Zainab, Zaynab, Zeynab	Zeinaba (siev.)

2. tabula. Arābu vārdu un uzvārdu izplatītākie varianti starpniekvalodās (angļu un/vai franču) un atbilstīgais latviskais atveidojums

Piezīme: visus vīriešu dzimtes vārdus iespējams lietot arī kā tēvvārdus un uzvārdus vīriešu dzimtē, kā arī kā sieviešu tēvvārdus vai uzvārdus. Tādā gadījumā tie iegūst sieviešu dzimtes galotni *-a* un lokāmi kā sieviešu dzimtes 4. deklinācijas lietvārdi: *Hasans, Hasanam* (vīr.), bet *Hasana, Hasanai* (siev.).

1. „ALA-LC Romanization Tables: Arabic” [tiešsaiste]. The Library of Congress, 2012 [skatīts 10.10.2021.]. Pieejams: <http://www.loc.gov/catdir/cpsa/romanization/arabic.pdf>
2. Brustad, Kristen, Al-Batal, Mahmoud and Al-Tonsi, Abbas. *Alif Baa: Introduction to Arabic Letters and Sounds*. Washington : Georgetown University Press, 2010.
3. Ešots, Jānis. Arābu valoda: vēsturisks apskats un latviskā transliterācija. *Latvijas Universitātes zinātniskie raksti, 779. sējums: Orientālistika*. Rīga : Latvijas Universitāte, 2012, 171–180.
4. Grozījumi Ministru kabineta 2004. gada 2. marta noteikumos Nr. 114 „Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju” (27.02.2018.) [tiešsaiste] [skatīts 10.09.2021.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/297444-grozijumi-ministru-kabineta-2004-gada-2-marta-noteikumos-nr-114-noteikumi-par-personvardu-rakstibu-un-lietosanu-latviesu-valoda-ka-ari-to-identifikaciju>
5. Kleinhofa, Ingrīda, Hašaba, Sausana, Lazareva, Anta. *Latviešu-arābu sarunvārdnīca*. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2017.
6. Kleinhofa, Ingrīda, Taivans, Leons. No arābu valodas aizgūto terminu latviskošana un lietojums. *Latvijas Universitātes zinātniskie raksti, 813. sējums: Orientālistika*. Rīga : Latvijas Universitāte, 2016, 112–126.
7. Rašmeiere, Liena, Sikstulis, Jānis. *Ieteikumi arābu personvārdu atveidei latviešu valodā*. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1997.
8. Sikstulis, Jānis, Šūmane, Marija. *Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrūnu latviešu literārajā valodā (XV): Arābu valodas īpašvārdi*. Rīga : Zinātne, 1982.
9. „[Prelims to the Encyclopaedia Islamica] System of transliteration of Arabic and Persian characters” [tiešsaiste]. No: *Encyclopaedia Islamica*, Editors-in-Chief: Wilferd Madelung and Farhad Daftary [skatīts 09.10.2021.]. Pieejams: http://dx.doi.org/10.1163/1875-9831_isla_SIM_0145
10. Савина, В. И.; Цельникер (сост.), Н. М. Наджарова (ред.). *Инструкция по передаче на картах географических названий арабских стран*. М. : Наука, 1966.
11. Сердюченко, Г. П. *Русская транскрипция для языков зарубежного Востока*. М. : Наука, 1967.